

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om offentlig belöning

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om offentlig belöning (RP 215/2020 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Assi Salminen, statsrådets kansli
- konsultativ tjänsteman Maiju Tuominen, statsrådets kansli
- specialsakkunnig Amanda Mäkelä, justitieministeriet
- dataombudsman Anu Talus, Dataombudsmannens byrå
- professor Mikael Hidén
- professor Veli-Pekka Viljanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- professor Olli Mäenpää.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att det till lagen om offentlig belöning fogas bestämmelser om rätten för myndigheter som handlägger titelärenden att behandla och av andra myndigheter få de uppgifter som behövs för handläggningen av titelärenden.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt, dock senast den 1 februari 2021.

I motiven till lagstiftningsordning granskas lagförslaget med avseende på skyddet för privatlivet och personuppgifter, så som det garanteras i 10 § i grundlagen. Regeringen anser att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Betänkande GrUB 12/2021 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

(1) Regeringen föreslår att lagen om offentlig belöning ändras. Det föreslås att lagen får en ny 3 a § om rätt att få och behandla sekretessbelagda personuppgifter om en person som föreslås bli förlänad en titel för att utreda om personen är oförvitlig. För närvarande begär statsrådets kansli utlåtanden om utredning av oförvitligheten av myndigheter med stöd av 5 § i republikens presidents förordning om titlar (nedan titelförordningen).

(2) I och med den föreslagna ändringen kommer bestämmelser om rätt att få uppgifter för handläggning av titelärenden att utfärdas genom lag. Grundlagsutskottet tillstyrker lagförslaget med den ändring som beskrivs nedan i detaljmotiveringen. Utskottet uppmärksammar statsrådet på behovet av en övergripande granskning av lagstiftningen om offentlig belöning, särskilt med avseende på vilka frågor som ska regleras i lag och vilka som ska regleras i förordning.

DETALJMOTIVERING

(3) 3 a §. Behandling av och rätt att få vissa personuppgifter. Den föreslagna rätten att få och behandla personuppgifter vid handläggning av titelärenden gäller uppgifter om påföljder för brott och förseelser och om misstänkta brott. Uppgifterna kan fås och behandlas i syfte att utreda om en person som föreslås bli förlänad en titel är oförvitlig. I bestämmelsen har rätten att få uppgifter inte kopplats till behövlighets- eller nödvändighetskravet

(4) Grundlagsutskottet har bedömt bestämmelser om myndigheternas rätt att få och lämna ut uppgifter med avseende på skyddet för privatliv och personuppgifter i 10 § 1 mom. i grundlagen och då noterat bland annat vad och vem rätten att få uppgifter gäller och hur rätten är kopplad till nödvändighetskriteriet. Myndigheternas rätt att få och möjlighet att lämna ut uppgifter kan gälla "behövliga uppgifter" för ett visst syfte, om lagen ger en uttömmande förteckning över vad uppgifterna ska innehålla. Om innehållet däremot inte anges i form av en förteckning, ska det i lagstiftningen ingå ett krav på att "uppgifterna är nödvändiga" för ett visst syfte (se t.ex. GrUU 17/2016 rd, s. 2—3, och de utlåtanden som nämns där). I sina analyser av exakthet och innehåll har utskottet lagt särskild vikt vid huruvida de uppgifter som lämnas ut är av känslig art. I synnerhet i fall när de föreslagna bestämmelserna om utlämning av uppgifter har gällt också känsliga uppgifter, har det för vanlig lagstiftningsordning krävts att bestämmelserna preciseras så att de följer grundlagsutskottets ovan återgivna praxis för bestämmelser som rör rätten att få och att lämna ut myndighetsuppgifter trots sekretess (se t.ex. GrUU 15/2018 rd, s 39). I sina analyser av omfattning, exakthet och innehåll i lagstiftning om rätten att få och lämna ut uppgifter trots sekretess har utskottet lagt vikt vid om de uppgifter som lämnas ut är av känslig art (se t.ex. GrUU 14/2018 rd, s. 5). Utskottet anser att de här utgångspunkterna också kan tillämpas på rätten att få och lämna ut uppgifter trots banksekretessen (GrUU 48/2018 rd, s. 5).

(5) Grundlagsutskottet har upprepade gånger betonat att det vid en särskiljning mellan behövlighet respektive nödvändighet att få eller lämna ut uppgifter inte bara handlar om omfattningen av innehållet i uppgifterna utan också om att den myndighet som har rätt till uppgifterna i och med sina egna behov åsidosätter de grunder och intressen som skyddas med hjälp av sekretess som gäller den myndighet som har uppgifterna. Ju mer generella bestämmelserna om rätt till uppgifter

Betänkande GrUB 12/2021 rd

är, desto större är risken att sådana intressen kan åsidosättas per automatik. Ju fullständigare bestämmelserna kopplar rätten till uppgifter till villkor i sak, desto mer sannolikt är det att en begäran om uppgifter måste motiveras. Då kan också den som lämnar ut uppgifterna bedöma en begäran med avseende på de lagliga villkoren för att lämna ut dem. Genom att de facto vägra lämna ut uppgifterna kan den som innehar dem skapa en situation där en utomstående myndighet måste undersöka skyldigheten att lämna ut uppgifter, det vill säga tolka bestämmelserna. Denna möjlighet är viktig när det gäller att anpassa tillgången till information och sekretessintressena till varandra (se t.ex. GrUU 48/2017 rd, s. 5, och de utlåtanden som nämns där).

(6) De uppgifter som omfattas av rätten att få uppgifter föreslås i och för sig bli rätt exakt definierade i 3 a § 1 mom. 1 och 2 punkten. Bestämmelsen i 3 punkten lämnar i viss mån rum för tolkning. Den föreslagna rätten att få uppgifter gäller dessutom utredning av oförvitlighet. Grunderna för oförvitlighet fastställs inte i lagstiftningen, och begreppets innebörd kan inte anses vara entydig eller noggrant avgränsad (se också GrUU 33/2017 rd, s. 3—4). Rätten att få sekretessbelagda personuppgifter blir således delvis rätt vag. I regleringen bör det av författningsrättsliga skäl tas in ett krav på att uppgifterna ska vara nödvändiga. Grundlagsutskottet föreslår att kravet på nödvändighet fogas till 1 mom. Utskottet föreslår dessutom en ändring av ordföljden i paragrafen för att klargöra att avvikelser från sekretessen gäller rätten att få uppgifter.

(7) Rätten att få uppgifter omfattar enligt den föreslagna 3 a § 1 punkten både uppgifter om böter och ordningsbot i bötesregistret och uppgifter om avgifter för trafikförseelse i registret. Avgifter för trafikförseelse är administrativa påföljdsavgifter (se GrUU 9/2018 rd), som framför allt påföljdssystemet enligt vägtrafiklagen, med undantag för de allvarligaste gärningarna, baserar sig på. Enligt grundlagsutskottets uppfattning torde det att en person påförts en avgift för trafikförseelse åtminstone inte allmänt taget kunna betyda att personen inte uppfyller det krav på oförvitlighet som förutsätts för att förlänas en titel. Det är således svårt att motivera rätten att få uppgifter om avgifter för trafikförseelse med ett behov av att utreda en persons oförvitlighet. Grundlagsutskottet föreslår att omnämmandet av att rätten att få uppgifter omfattar uppgifter om avgifter för trafikförseelse stryks.

(8) Enligt 2 § i lagen om offentlig belöning fattar republikens president beslut i ärenden som gäller enskilda titlar eller annan offentlig belöning, om det inte har föreskrivits att beslutsfattandet ankommer på en annan myndighet. Enligt titelförordningen utvärderar den titelnämnd som finns i anslutning till statsrådets kansli titelframställningarna och förordar att framställningarna ska godkännas av republikens president, om det bedöms att de allmänna förutsättningarna för förläning av titlar uppfylls. Grundlagsutskottet föreslår att omnämmandena av republikens presidents kansli stryks i 3 a §. Presidentens kansli har inte enligt bestämmelserna till uppgift att bereda titelärenden.

(9) I propositionen redogörs det för bestämmelserna i titelförordningen om att det av en person som föreslås bli förlänad en titel ska inhämtas skriftligt samtycke till att uppgifter om personen begärs av olika myndigheter för att utreda om han eller hon är väl ansedd och oförvitlig. Samtycket är uppenbarligen avsett att vara en sådan skyddsåtgärd vid behandling av personuppgifter som avses i dataskyddsförordningen.

Betänkande GrUB 12/2021 rd

(10) Grundlagsutskottet noterar att det är motiverat att i lagen föreskriva om samtycke till att begära uppgifter. I detta syfte föreslår utskottet att ett nytt 3 mom. fogas till 3 a §.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 215/2020 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

Lag

om ändring av lagen om offentlig belöning

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till lagen om offentlig belöning (1215/1999) en ny 3 a § som följer:

3 a §

Behandling av och rätt att få vissa personuppgifter

Statsrådets kansli ~~och republikens presidents kansli~~ har för att utreda oförvitligheten hos en person som föreslås bli förlänad en titel rätt att behandla och **trots sekretessbestämmelserna** få följande **nödvändiga** uppgifter om personen:

1) uppgifter som i det i lagen om verkställighet av böter (672/2002) avsedda bötesregistret förts in om böter och ordningsbot som förelagts personen ~~och avgifter för trafikförseelse som påförts denne,~~

2) uppgifter som ingår i straffregisterutdrag som avses i 5 § i straffregisterlagen (770/1993), uppgifter om sådan brottsmisstanke mot personen som avses i förundersökningslagen (805/2011),

3) när personen själv enligt förundersökningslagen har rätt att få information om brottsmisstanken.

Statsrådets kansli är personuppgiftsansvarig i fråga om de uppgifter som behandlas ~~och republikens presidents kansli är personuppgiftsbiträde.~~

Av den som framställs bli förlänad en titel ska samtycke inhämtas till att sekretessbelagda uppgifter om personen i fråga begärs.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Betänkande GrUB 12/2021 rd

Helsingfors 22.9.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Johanna Ojala-Niemelä sd
vice ordförande Antti Häkkänen saml
medlem Petri Honkonen cent
medlem Olli Immonen saf
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Anna Kontula vänst
medlem Mats Löfström sv
medlem Jukka Mäkynen saf
medlem Wille Rydman saml
medlem Heikki Vestman saml
medlem Tuula Väätäinen sd
ersättare Iiris Suomela gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.